

ANTE GULIN, *HRVATSKI SREDNJOVJEKOVNI KAPTOLI.
LOCA CREDIBILIA DALMACIJE,
HRVATSKOG PRIMORJA, KVARNERSKIH OTOKA I ISTRE,
HAZU, Zagreb, 2008.*

U nakladi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu je 2008. godine tiskana knjiga Ante Gulina naslovljena *Hrvatski srednjovjekovni kaptoli. Loca credibilia Dalmacije, Hrvatskog primorja, Kvarnerskih otoka i Istre*. Ovaj naslov ustvari predstavlja drugu knjigu posvećenu hrvatskim srednjovjekovnim kaptolima. Naime, autor je u Zagrebu 2001. g. objavio knjigu o srednjovjekovnim kaptolima sjeverne i središnje Hrvatske (*Hrvatski srednjovjekovni kaptoli. Loca credibilia sjeverne i središnje Hrvatske*). Ovdje prikazana knjiga sastoji se od četiri dijela: prvi dio posvećen je dalmatinskim srednjovjekovnim kaptolima – Splitskom, Dubrovačkom, Kotorskom, Stonsko-korčulanskom, Hvarskom, Trogirskom, Šibenskom, Skradinskom, Kninskom, Biogradskom, Zadarskom, Ninskom i Paškom kaptolu; u drugom dijelu razmatraju se pitanja kaptola Hrvatskog primorja i kvarnerskih otoka – Senjski, Rapski, Krčki te Osorski i Creski kaptol; u trećem dijelu iznose se analize istarskih kaptola, tj. Porečkog, Pulskog, Novigradskog te Pićanskog kaptola; dok se četvrtim dijelom završava knjiga svojim zaključnim razmatranjima, sažecima, bibliografijom, kazalima i biografskom bilješkom o autoru.

Autor ističe kako su se dalmatinski kaptoli kao crkvene ustanove formirali ranije od onih u sjevernoj i središnjoj Hrvatskoj, ali i to da su mnogo kasnije postali vjerodostojna mjesta – *loca credibilia*. Jedan je dio kaptola po “običajnom pravu ili kraljevu dekretu” (str. 9.) imao pravo obavljanja posla (“sastavljanje, pisanje, prepisivanje, izdavanje i pečaćenje” dokumenata pravne naravi) kao “ustanova javne vjere”, dok su na području drugih kaptola tu djelatnost obavljali javni notari.

Na početku autor pojašnjava temeljne pojmove vezane uz srednjovjekovne kaptole (što su, kako nastaju, njihov ustroj, crkvenu hijerarhiju). Ističe se kako su pristav te javni notari činili snažnu konkurenciju kaptolima. Prihodi kaptola, kao vjerodostojnih mjesta, bili su unosni sve do drugoga desetljeća XV. st. i mletačkog ovladavanja Dalmacijom, kada je polako počela trnuti njihova aktivnost.

U prvome dijelu, tematski posvećenom dalmatinskim srednjovjekovnim kaptolima, autor analizira povijest Splitskog kaptola pišući o njegovu utemeljenju, izboru

kanonika, ustroju prema kronološki iznesenom popisu i biografijama arhiđakona, arhiepiskopita i primicerija, kao i ostalih zvanja – rizničara, vikara, kanonika magistara, kanonika bilježnika, egzaminatora, dekana, prokuratora te ekonomskom stanju i javnoj djelatnosti. Na sličan način, ovisno o količini izvora, vrši se analiza Dubrovačkog, Kotorskog, Stonsko-korčulanskog, Hvarskog, Trogirskog, Šibenskog, Skradinskog, Kninskog, Biogradskog, Zadarskog, Ninskog i Paškog kaptola.

Drugi dio tematski posvećen kaptolima Hrvatskog primorja i kvarnerskih otoka otvara analiza Senjskoga kaptola. Nakon kraćega historiografskoga uvoda razmatra se utemeljenje i ustroj kaptola, njegovi kanonici, statut i javna djelatnost kao vjerodostojnog mjesta (daju se regesti 23 isprave). Osobito zanimljivo jest tumačenje "santiza" – svećenika koji je kod "kolegija Modruškog ili Krbavskog stolnog kaptola" (str. 320.) imao dužnost "ekonoma", za što je primao naknadu – "petinu desetine u žitu i vinu". Uz tu, naveden je niz njegovih dužnosti koje je morao obavljati za crkvu. Kod analize povijesti i djelovanja Rapskoga kaptola, nakon kratkoga uvoda, izloženo je njegovo utemeljenje i ustroj te djelatnost. Na jednak način analizira se Krčki te Osorski katedralni i Creski kolegijalni kaptol.

Istarski srednjovjekovni katedralni kaptoli zauzimaju treći dio ove knjige te su ukratko prikazani. Analizu otvara Porečki kaptol, nakon kojeg slijede Pulski, Novigradski i Pićanski.

Autor na kraju, u četvrtom dijelu, zaključuje kako srednjovjekovna povijest analiziranih kaptola nije dovoljno obrađena te sumira rezultate svojih istraživanja.

Nažalost, autor nije uvijek mislio na opće čitateljstvo neupućeno u problematiku diplomatske prirode, pa tako nije u dijelu teksta posvećenom egzaminatorima (str. 64 – 65.) upozorio na temeljnu analizu te službe akademika Luje Margetića objavljenu 1971. g., a naslovljenu "Funkcija i porijeklo službe egzaminatora u srednjovjekovnim komunama Hrvatskog primorja i Dalmacije", *Starine*, 55., str. 191 – 210.

Ova knjiga djelomice je ispunila prazninu u hrvatskoj historiografiji oko pitanja srednjovjekovnih kaptola te će biti neophodan priručnik svakom medijevalistu zokupljenom crkvenom poviješću Dalmacije, Kvarnerskog primorja i Istre.

Ozren Kosanović